

PROFESOR DOKTOR MIECZYSLAW SZYMCZAK
(5 X 1927—30 IX 1985)

30 września 1985 roku zmarł niespodziewanie i jakże przedwcześnie Profesor Mieczysław Szymczak. Wśród wielu Jego obowiązków i funkcji, jakie pełnił, tu nasuwa się przede wszystkim członkostwo w Międzynarodowej Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej. Profesor Szymczak był od wielu lat jej bardzo czynnym członkiem. Wygłaszał referaty na konferencjach, pomagał organizować zebrania. Zawsze służył radą i pomocą.

Komisja Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów poniosła wielką stratę, ale jeszcze większą poniosła nauka polska, a przede wszystkim językoznawstwo i sławistyka. Profesor Szymczak był językoznawcą wysoko cenionym, zarówno w kraju jak i za granicą. Był znany i jako wybitny naukowiec, i jako — w dobrze pojętym słowa tego znaczeniu — organizator nauki.

Jako twórca znany jest przede wszystkim dzięki takim publikacjom jak: *Gwara Domaniewska i wsi okolicznych w powiecie łęczyckim* (1961), *Słownik gwary Domaniewska w powiecie łęczyckim* (część I—VIII, 1962—1970), *Nazwy stopni pokrewieństwa i powinowactwa rodzinnego w historii i dialektach języka polskiego* (1966), *Słownik ortograficzny języka polskiego* (redakcja całości, autorstwo zasad pisowni i interpunkcji) 1973, *Słownik języka polskiego* (redaktor naukowy, t. 1—3, 1978—1981) oraz dzięki kilkuset artykułom, wystąpieniom i recenzjom.

Jego pasja inspiratorsko-organizacyjna w zakresie nauki uzewnętrzniała się działalnością w licznych komitetach, radach i towarzystwach naukowych tak krajowych jak i zagranicznych.

Był Profesor Szymczak między innymi: przewodniczącym Komitetu Językoznawstwa PAN, zastępcą przewodniczącego Komitetu Narodowego ds. Międzynarodowego Komitetu Sławistów, członkiem Międzynarodowego Komitetu Sławistów, wiceprzewodniczącym Międzynarodowej Asocjacji Badania i Upowszechniania Kultur Słowiańskich UNESCO, członkiem Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN, wiceprzewodniczącym Komitetu Atlasu Językowego Europy, zastępcą przewodniczącego Komitetu Terminologii przy Prezydium PAN, Redaktorem i Przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego miesięcznika „Poradnik Językowy”, dyrektorem Instytutu Języka Polskiego UW (w latach 1975—1981), kierownikiem Zakładu Językoznawstwa Instytutu Języka Polskiego PAN, przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Sławoznawstwa PAN, członkiem Narodowej Rady Kultury, Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, członkiem międzynarodowych komisji: Ogólnosłowiańskiego Atlasu Językowego, Leksykologii i Leksykografii, Transkrypcji, Słowiańskiej Poetyki i Stylistyki, Badań Kultur Słowiańskich Wczesnego Średniowiecza, przewodniczącym Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przy ministrze administracji i gospodarki przestrzennej, członkiem Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych Świata przy ministrze nauki i szkolnictwa wyższego, prezesem Towarzystwa Kultury Języka, przewodniczącym Komisji Kultury Języka przy Komitecie Językoznawstwa PAN.

Profesor Szymczak żył w czasach, kiedy funkcje kumulowane bywają zazwyczaj w niewielu rękach, a osoby obdarzone umiejętnościami naukowo-organizacyjnymi są często nadmiernie „wykorzystywane”. Nie rezygnował z żadnej propozycji aktywnego uczestniczenia w życiu naukowym, a że zawsze starał się wywiązywać sumiennie z powierzonych zadań — ciągle ich przybywało.

Urodził się 5 października 1927 roku we wsi Domaniewek w powiecie łęczyckim. Studia w zakresie filologii polskiej ukończył w 1952 roku w Uniwersytecie Łódzkim, gdzie był uczniem

Profesora Zdzisława Stieberta. W 1958 roku obronił, już na Uniwersytecie Warszawskim, pracę doktorską *Gwara Domaniewka i wsi okolicznych w powiecie łączymskim* pisaną pod kierunkiem Profesora Witolda Doroszewskiego. Habilituje się w 1965 roku na podstawie rozprawy *Nazwy stopni pokrewieństwa i powinowactwa rodzinnego w historii i dialektach języka polskiego*. W 1974 roku zostaje profesorem nadzwyczajnym, a w 1978 profesorem zwyczajnym w Uniwersytecie Warszawskim.

Umiłowanie gwary wiejskiej i środowiska, w którym wyrósł, sprawiło, że pierwsze swoje prace poświęcił gwarze rodzinnej wsi. Domaniewek nigdy zresztą nie przestał być tym miejscem, o którym pamiętał, do którego wracał i w publikacjach i dosłownie.

Jakkolwiek w twórczości Profesora Szymczaka dominowała dialektologia, to również innym dziedzinom językoznawstwa dużo swoich sił poświęcał. Od wielu lat zajmował się intensywnie leksykografią. Owocem tego zainteresowania są wspomniane wyżej słowniki: języka polskiego, ortograficzny, gwary Domaniewka, a także wiele teoretycznych i materiałowych artykułów na ten temat. Marzeniem życia Profesora Szymczaka był wielki słownik języka polskiego XX wieku. Teoretyczne założenia tego słownika i plan jego realizacji miał Profesor przedstawić w listopadzie 1985 roku, na jesiennym posiedzeniu Komitetu Językoznawstwa PAN.

Wiele miejsca w twórczości Profesora zajmowały sprawy poprawności językowej i szeroko pojętej kultury języka. Wygłaszał na ten temat referaty, drukował artykuły, ale zagadnieniu temu służyła przede wszystkim rubryka „objaśnienia wyrazów i zwrotów” w „Poradniku Językowym”, gdzie Profesor systematycznie odpowiadał czytelnikom zwracającym się z pytaniami w sprawach językowych. Jako przewodniczący Komisji Kultury Języka przy Komitecie Językoznawstwa PAN wypowiadał się bardzo często między innymi na temat poprawności imion proponowanych przez rodziców swoim nowo narodzonym dzieciom.

Również dużą aktywność okazywał Profesor Szymczak w dziedzinie terminologii. Był współtwórcą Komitetu Terminologii przy Prezydium PAN i zastępcą przewodniczącego tego Komitetu. Przykładem twórczości w tej dziedzinie niech będzie Jego artykuł w Poradniku Językowym (1979, 2), *Rola i miejsce terminologii w języku ogólnonarodowym*.

Zajmował się też Profesor onomastyką i to zarówno praktycznie — jako przewodniczący Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych i członek Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych Świata — jak też teoretycznie. Właściwie nie ma prawie dziedziny języka, której Profesor Szymczak nie poświęciłby swoich umiejętności i wiedzy.

Profesor Szymczak całe życie był niezwykle aktywny. Uczestniczył w wielu zjazdach i sympozjach językoznawczych oraz slawistycznych w kraju i za granicą. Wygłaszał referaty, odczyty, popularyzował szeroko naukę. Był człowiekiem dobrym, wrażliwym, wyrozumiałym i niezwykle opanowanym. Pojmował kulturę języka, jak też kulturę stosunków międzyludzkich, jako niezbędny atrybut stylu życia na co dzień.

Zmarł w Sofii w czasie pobytu służbowego na konferencji Międzynarodowej Asocjacji Badań i Upowszechniania Kultur Słowiańskich UNESCO, której był przewodniczącym.

Pozostawił wielką spuściznę naukową, która i nam, i przyszłym pokoleniom językoznawców będzie przybliżać Jego postać.

Jan Basara